

Komisja Egzaminacyjna dla Aktuariuszy

LXXX Egzamin dla Aktuariuszy

Sesja egzaminacyjna w dniu 4 marca 2019r.

**Matematyka pozostałych ubezpieczeń osobowych i
majątkowych**

Imię i nazwisko osoby egzaminowanej: .....

Czas trwania egzaminu: 100 minut

Zadanie 1.

Dla pewnego ubezpieczonego liczby szkód N_1, N_2, N_3, N_4 w kolejnych czterech latach są niezależnymi zmiennymi losowymi o identycznym rozkładzie równomiernym:

$$\Pr(N_1 = k) = 1/10, \quad k = 0, 1, 2, \dots, 9$$

Prawdopodobieństwo, że w ciągu 4 lat ubezpieczony będzie miał łącznie dokładnie 7 szkód wynosi:

- (A) 0.90%
- (B) 1.05%
- (C) 1.20%
- (D) 1.40%
- (E) 1.65%

Zadanie 2.

Mamy niepełną informację o rozkładzie wartości pojedynczej szkody Y . O dystrybucie tej zmiennej wiemy, że:

$$F_Y(y) = \begin{cases} 0 & \text{gdy } y \leq 0 \\ 1 - \exp(-y) & \text{gdy } y \in [0, 1) \cup [2, \infty) \end{cases}$$

Nie wiemy natomiast jak dystrybucja przebiega na odcinku $y \in [1, 2)$. Opierając się na tych informacjach szacujemy od dołu wartość oczekiwaną nadwyżki szkody ponad $3/2$. Najlepsze oszacowanie (największa z takich liczb g , że mamy pewność iż $E[(Y - 3/2)_+] \geq g$), wynosi:

- (A) $\frac{1}{2} \exp(-1)$
- (B) $\frac{1}{2} [\exp(-1) + \exp(-2)]$
- (C) $\exp(-3/2)$
- (D) $\frac{3}{2} \exp(-2)$
- (E) $\frac{1}{3} \left[\exp(-1) + \exp\left(-\frac{3}{2}\right) + \exp(-2) \right]$

Zadanie 3.

Przyjmijmy oznaczenie:

$$\bar{x}_d = \begin{cases} x - d & \text{jeśli } x > d \\ 0 & \text{jeśli } x \leq d \end{cases}$$

Jeśli więc zmienna losowa X wyraża wartość szkody, to zmienna $\bar{X}_d$ nadwyżkę szkody ponad d . Załóżmy teraz, że X ma rozkład dyskretny określony na liczbach naturalnych.

Jeśli w dodatku ograniczymy zainteresowanie do zmiennych $\bar{X}_d$ dla wartości $d = 0, 1, 2, 3, \dots$, to wartości oczekiwane tych zmiennych spełniają zależność rekurencyjną:

$$E(\bar{X}_{d+1}) = E(\bar{X}_d) - \Pr(X > d)$$

Jeśli wiesz, jak pokazać prawdziwość powyższej zależności, łatwo wskażesz, która z zależności poniższych (dotyczących momentów zwykłych drugiego rzędu) jest prawdziwa:

(A) $E(\bar{X}_{d+1}^2) = E(\bar{X}_d^2) - 2 \cdot E(\bar{X}_d) + \Pr(X > d)$

(B) $E(\bar{X}_{d+1}^2) = E(\bar{X}_d^2) - 2 \cdot \Pr(X > d)$

(C) $E(\bar{X}_{d+1}^2) = E(\bar{X}_d^2) - 2 \cdot E(\bar{X}_d) - \Pr(X > d)$

(D) $E(\bar{X}_{d+1}^2) = E(\bar{X}_d^2) - 2 \cdot E(\bar{X}_d)$

(E) $E(\bar{X}_{d+1}^2) = E(\bar{X}_d^2) - E(\bar{X}_d)$

Zadanie 4.

Rozważamy proces nadwyżki ubezpieczyciela z czasem dyskretnym postaci:

$$U_n = u + c \cdot n - S_n, \quad n = 0, 1, 2, \dots, \text{ gdzie:}$$

- $S_n = W_1 + W_2 + \dots + W_n$ jest procesem o przyrostach i.i.d takich, że $\Pr(W_1 \geq 0) = 1$.
- Zakładamy, że $c < E(W_1) < \infty$, wobec czego ruina jest pewna.

Niech:

- $T(u) = \inf \{n : n \in \{0, 1, 2, \dots\}, U_n < 0\}$ oznacza czas ruiny, zaś:
- $E(T(u))$ oczekiwany czas ruiny (traktowany explicite jako funkcja zmiennej u).

Oczywiście dla ujemnych wartości u zachodzi $E(T(u)) = 0$.

Która z poniższych tożsamości całkowych spełniona jest przez funkcję $E(T(u))$ dla nieujemnych wartości u ?

(A) $E(T(u)) = \int_0^{u+c} E(T(u+c-x)) dF_W(x)$

(B) $E(T(u)) = 1 + \int_0^{u+c} E(T(u+c-x)) dF_W(x)$

(C) $E(T(u)) = 1 + \int_0^{u+c} [1 + E(T(u+c-x))] dF_W(x)$

(D) $E(T(u)) = 1 - F_W(u+c) + \int_0^{u+c} E(T(u+c-x)) dF_W(x)$

(E) $E(T(u)) = F_W(u+c) + \int_0^{u+c} E(T(u+c-x)) dF_W(x)$

Zadanie 5.

Rozważamy proces nadwyżki ubezpieczyciela z czasem dyskretnym:

$$U_n = u + c \cdot n - S_n, \quad n = 0, 1, 2, \dots$$

gdzie $S_n = W_1 + W_2 + \dots + W_n$ jest procesem o przyrostach i.i.d.

Wyznaczamy składkę c przyjmując dla uproszczenia, iż prawdopodobieństwo ruiny ε spełnia równość $\varepsilon = \exp(-Ru)$, gdzie R to *adjustment coefficient*, zaś u to nadwyżka początkowa.

Przyjmujemy przy tym, iż zmienna W_1 o wartości oczekiwanej, odchyleniu standardowym i dodatniej skośności równym odpowiednio μ_W , σ_W , γ_W , posiada funkcję generującą momenty, oraz iż wyrazy wyższych rzędów w rozwinięciu logarytmu funkcji generującej momenty są pomijalne.

Przyjmujemy także konkretne założenia liczbowe:

- nadwyżka początkowa jest równa: $u = 3\sigma_W$,
- przyjęty poziom bezpieczeństwa wynosi: $\varepsilon = \exp(-3)$

W rezultacie otrzymujemy formułę składki:

$$c = \mu_W + \sigma_W(a_0 + a_1\gamma_W)$$

Wyznacz parametry a_0 oraz a_1 formuły.

(A) $(a_0, a_1) = \left(\frac{1}{2}, \frac{1}{6}\right)$

(B) $(a_0, a_1) = \left(\frac{3}{2}, \frac{1}{2}\right)$

(C) $(a_0, a_1) = \left(\frac{3}{4}, \frac{3}{8}\right)$

(D) $(a_0, a_1) = \left(\frac{3}{2}, \frac{1}{6}\right)$

(E) $(a_0, a_1) = \left(\frac{1}{2}, \frac{1}{4}\right)$

Zadanie 6.

Proces nadwyżki ubezpieczyciela ma postać:

$$U(t) = u + c \cdot t - S(t)$$

gdzie:

- u – to wartość początkowa nadwyżki,
- $S(t)$ - to złożony proces Poissona z parametrem częstotliwości λ , wyrażający zagregowaną wartość szkód do momentu t ,
- składka c równa jest oczekiwanej wartości szkód za okres jednostkowy pomnożonej przez czynnik $(1 + \theta)$.

Niech:

- l_1 będzie wartością, o którą nadwyżka spada poniżej poziomu wyjściowego w pierwszym momencie, w którym do spadku dochodzi (o ile do niego dojdzie),
- $L = l_1 + \dots + l_N$ to maksymalna całkowita strata, gdzie l_k to k -ty z kolei spadek poniżej poprzedniego rekordu dolnego, zaś N to liczba wystąpień takich spadków w całym przebiegu procesu $U(t)$.

Jeżeli zmienna l_1 ma rozkład określony na przedziale $[0, 2]$ o gęstości równej:

$$f_l(x) = \begin{cases} \frac{2}{3} & \text{dla } 0 \leq x < 1 \\ \frac{1}{3} & \text{dla } 1 \leq x \leq 2 \end{cases}$$

to funkcja generująca momenty $M_L(r)$ dla r nierównego zeru jest postaci:

$$(A) \quad \frac{r\theta}{1 + r(1 + \theta) - \frac{1}{2} e^r (e^r + 1)}$$

$$(B) \quad \frac{3r\theta}{2 + 3r(1 + \theta) - \frac{1}{2} e^r (e^r + 1)}$$

$$(C) \quad \frac{3r\theta}{1 + 3r(1 + \theta) - \frac{1}{2} e^r (e^r + 1)}$$

$$(D) \quad \frac{3r\theta}{1 + 3r(1 + \theta) - e^r (e^r + 1)}$$

$$(E) \quad \frac{3r\theta}{2 + 3r(1 + \theta) - e^r (e^r + 1)}$$

Zadanie 7.

W procesie $U(t)$ nadwyżki ubezpieczyciela c oznacza intensywność składki na jednostkę czasu, $u = U(0)$ oznacza nadwyżkę początkową, zaś para (T_n, Y_n) oznacza moment zajścia i wartość n -tej szkody. Oznaczmy przez $\Delta T_n = T_n - T_{n-1}$ czas oczekiwania na n -tą szkodę (oczywiście $\Delta T_1 = T_1$).

Przyjmujemy, że:

- $\Delta T_1, Y_1, \Delta T_2, Y_2, \Delta T_3, Y_3, \dots$ są niezależne,
- $\Delta T_1, \Delta T_2, \Delta T_3, \dots$ mają ten sam rozkład,
- $Y_1, Y_2, Y_3, \dots$ mają ten sam rozkład

Rozważmy model 1, gdzie:

- ΔT_1 ma rozkład Gamma z parametrami $(1, \lambda)$ o wartości oczekiwanej λ^{-1} ,
- Y_1 ma rozkład Gamma z parametrami (α, β) o wartości oczekiwanej $\alpha\beta^{-1}$;

oraz model 2, gdzie:

- ΔT_1 ma rozkład Gamma z parametrami $(2, \lambda)$ o wartości oczekiwanej $2\lambda^{-1}$,
- Y ma rozkład Gamma z parametrami $(2\alpha, \beta)$ o wartości oczekiwanej $2\alpha\beta^{-1}$;

Oznaczmy współczynnik dopasowania oraz funkcję prawdopodobieństwa ruiny w pierwszym modelu przez R_1 oraz $\Psi_1(u)$, zaś w drugim przez R_2 oraz $\Psi_2(u)$.

Założmy, że $c > \lambda\beta^{-1}$.

Spośród poniższych zdań wybierz zdanie prawdziwe:

- (A) $R_1 = R_2$ oraz $\forall_{u \geq 0} \Psi_1(u) < \Psi_2(u)$
- (B) $R_1 = R_2$ oraz $\forall_{u \geq 0} \Psi_1(u) > \Psi_2(u)$
- (C) $R_1 > R_2$ oraz $\forall_{u \geq 0} \Psi_1(u) < \Psi_2(u)$
- (D) $R_1 < R_2$ oraz $\forall_{u \geq 0} \Psi_1(u) > \Psi_2(u)$
- (E) Żadna z powyższych odpowiedzi nie jest prawdziwa

Zadanie 8.

Liczba szkód N w ciągu roku w pewnym ubezpieczeniu ma rozkład Poissona z oczekiwaną liczbą szkód równą $E(N) = 22.62$.

Wartość każdej ze szkód $Y_1, Y_2, Y_3, \dots$ ma ten sam rozkład Pareto o dystrybuancie określonej na półosi nieujemnej wzorem:

$$F_{Y_1}(y) = 1 - \left(\frac{1}{1+y}\right)^2$$

Wartości poszczególnych szkód i liczba szkód są niezależnymi zmiennymi losowymi.

Niech:

$$M := \begin{cases} \max\{Y_1, Y_2, \dots, Y_N\} & \text{jeżeli } N > 0 \\ 0 & \text{w p.p.} \end{cases}$$

Kwantyl rzędu 0.95 rozkładu zmiennej M , a więc taka liczba $y_{0.95}$, dla której:

$$\Pr(M \leq y_{0.95}) = 0.95$$

wynosi:

- (A) $y_{0.95} = 16$
- (B) $y_{0.95} = 17$
- (C) $y_{0.95} = 18$
- (D) $y_{0.95} = 19$
- (E) $y_{0.95} = 20$

Zadanie 9.

Łączna wartość szkód z pewnego ryzyka $X = Y_1 + \dots + Y_N$ jest zmienną losową o rozkładzie złożonym. Liczba szkód N ma rozkład Poissona z wartością oczekiwaną równą $3\ln(2)$, zaś wartość pojedynczej szkody Y ma rozkład dany wzorem:

$$\Pr(Y_1 = k) = \frac{1}{\ln 2} \cdot \frac{0.5^k}{k}, \quad k = 1, 2, 3, \dots$$

Prawdopodobieństwo, iż łączna wartość szkód wyniesie 6, równa jest:

(A) $\frac{3}{128}$

(B) $\frac{4}{128}$

(C) $\frac{5}{128}$

(D) $\frac{6}{128}$

(E) $\frac{7}{128}$

Zadanie 10.

W kolejnych okresach czasu $j = 1, 2, 3$ ubezpieczony, charakteryzujący się parametrem ryzyka Θ , generuje N_j szkód. Dla danego $\Theta = \theta$ zmienne N_1, N_2, N_3 są warunkowo niezależne i mają taki sam rozkład:

$$Pr(N_1 = k | \Theta = \theta) = \frac{\theta^k}{k!} e^{-\theta}, \quad k = 0, 1, 2, \dots$$

Parametr ryzyka Θ przyjmuje w populacji ubezpieczonych wartości: 1 lub 2. Mamy do czynienia z dwuetapowym doświadczeniem losowym:

- najpierw losujemy z populacji ubezpieczonego, a wraz z nim jego wartość parametru ryzyka, zgodnie z rozkładem prawdopodobieństwa:
 $Pr(\Theta = 1) = 0.5 = Pr(\Theta = 2)$
- następnie obserwujemy liczby generowanych przez niego szkód N_1 i N_2 .

Wnioskujemy na tej podstawie o liczbie szkód w następnym okresie, czyli N_3 .

$Pr(N_3 = 0 | N_1 + N_2 = 2)$ wynosi w przybliżeniu:

- (A) 0.45
- (B) 0.35
- (C) 0.29
- (D) 0.25
- (E) 0.22

Egzamin dla Aktuariuszy
Sesja egzaminacyjna w dniu 4 marca 2019r.

Matematyka pozostałych ubezpieczeń osobowych i majątkowych

Arkusz odpowiedzi*

Imię i nazwisko : .....

Pesel .....

Zadanie nr	Odpowiedź	Punktacja ♦
1	C	
2	D	
3	A	
4	B	
5	A	
6	E	
7	B	
8	E	
9	E	
10	C	

* Oceniane są wyłącznie odpowiedzi umieszczone w *Arkuszu odpowiedzi*.

♦ Wypełnia Komisja Egzaminacyjna.